

PROBLEMA FORMARII INTERESULUI ELECTORAL LA ADOLESCENȚI ȘI REZOLVAREA EI ÎN PSIHLOGIE

*Ciobanu Elvira, doctorandă, UPS „Ion Creangă” din Chișinău
Jelescu Petru, dr.hab., prof. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 159.922.8:316.62:324

Abstract

The article addresses the issue of forming electoral interests in adolescents, expresses the opinion of the authors on the issue of electoral absenteeism among adolescents, their intention is announced to study the electoral interests of adolescents in the Republic of Moldova.

Key-words: interest, need, motive, orientation, meaning, attitude, emotionality, particularity, adolescent.

Dreptul de vot, de a alege și de a fi ales este unul dintre cele mai importante într-o societate democratică. În acest sens, Constituția Republicii Moldova prevede expres că *cetățenii au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege* (art.38 alin.2) [14].

Actualmente, constatăm că un sistem politic este funcționabil și prin implicarea generației tinere în procesul de luare a deciziilor. Deși, ulterior, adolescenții sunt afectați de consecințele votului, ei nu ripostează prin dreptul lor de vot. Deopotrivă, adolescenții ar trebui să participe la cele mai diverse procese și activități civice, pentru a fi implicați, a analiza și a avea posibilitatea de schimbare.

Antrenarea directă a tinerilor la elaborarea politicilor publice ar favoriza înțelegerea mai bună a conținutului acestora și susținerea implementării lor. Participarea lor la decizia politică este, probabil, forma cea mai potrivită prin care ei se pot manifesta și implica în viața comunității. Asemenea practici ar fi un exercițiu de învățare utilă pentru formarea lor profesională și civică.

La momentul actual, rezultatele mai multor studii demonstrează că tinerii sunt o categorie inertă care răspunde la provocările evenimentelor petrecute în stat, dar nu sunt inițiatorii schimbării. Interesul manifestat față de categoria adolescenți a fost motivat atât de scăderea ratei participării politice, cât și electorale ale acestora. Ei, ca și alte categorii, par a nu dori să participe din cauza reprezentărilor negative cu privire la politică și din cauza faptului că nu sunt vizibile beneficiile participării. Explicațiile nu ar fi complete, fără a aminti câteva elemente, care țin de un anumit model cultural și stil de viață, caracteristic adolescenților. La vârste mai mici comportamentul politic pare a nu face parte din preocupările lor prioritare. Constituirea unei familii sau a unei cariere par să joace un rol mai important în viața lor .

Academicianul rus P. C. Hemov menționează că adolescenții contemporani „au o viziune mai deschisă, mai nepărtinitoare și mai curajoasă asupra lumii, participând la abordarea și soluționarea multor probleme moral-etice; ei sunt mai independenți în judecăți, se includ în discutarea unor așa probleme social-politice, economice, religioase, care până nu demult se considerau necaracteristice pentru juniori, nepedagogice, nejustificate ideologic (de exemplu, chestiuni cu privire la religie, business, sex, la comportamentul pedagogilor, părinților ...)”.

Etapa adolescenței este cea în care se realizează „învățarea abilităților necesare unei relații specifice vârstei mature” [1, p. 42], este perioada marilor explorări și a încercărilor. Adolescența se caracterizează prin dezvoltare fizică, cognitivă și emoțională, „manifestă modernism și simt nevoia participării sociale intense” [5, p. 208], acum sedimentându-se valori și principii. Mediile familiale, școlare, sociale sunt spații în care se formează viitorul adult. Prin preluarea modelelor din familie sau a celor din societate, ei își construiesc un sistem de valori, „experimentând roluri și statute” [1, p. 46] (ei fac o selecție, alegând din întreg spectrul socio-psihologic ceea ce li se potrivește).

Cercetătorul I. Guceac califică această categorie de abstenționism ca fiind de natură demografică, deoarece *este legată de statutul social determinat de o slabă integrare temporară sau de lungă durată. El afectează unele categorii sociale bine determinate, tineretul, femeile, persoanele în vârstă, populația de la sate, în trecut fenomen rural, astăzi fenomen al marilor orașe* [3]. Interesul scăzut al persoanelor tinere față de campaniile electorale este argumentat și de studiul realizat în urma tuturor scrutinelor electorale din RM. Marea majoritate a adolescenților, pur și simplu, nu merg la vot, nu conștientizează importanța lui. Acest factor generează **problema absenteismului electoral** al adolescenților, din care cauză ulterior sunt afectați toți, inclusiv și adolescenții, din toate punctele de vedere: economic, social, politic etc.

Analiza multipleror surse științifice în plan istoric ne-a permis să constatăm că, deocamdată, în știința psihologică nu există o *clasificare unică*, unanim acceptată a intereselor și a felurilor lor. Printre numeroasele feluri de interese, în literatura psihologică de specialitate, nu se găsesc și interesele *electorale*. Indiferent, însă, de felul lor (economice, sociale, politice, naționale, strategice, energetice, geopolitice, etc.), interesele, după noi, sunt, în primul rând, de natură *psihologică*. În ele primează reflectarea subiectivă de către individ, grup etc. a acelor sau altor realități, care, la rândul lor, sunt multe și diferite. Nu întâmplător, probabil, se spune că interesul poartă fesul.

Despre *nevoia* de formare și dezvoltare a intereselor se vorbește, de obicei, până la vârsta adolescență (inclusiv), când se conturează opțiunile școlare și profesionale, ca ulterior, la următoarele vârste, despre ele să nu se mai amintească sau să se relateze doar în trecut.

În psihologie nu există instrumente de cercetare a intereselor electorale, în particular, metode de studiere a intereselor electorale a adolescenților. Iar în ceea ce privește formarea și dezvoltarea intereselor e de menționat că aproape toți psihologii constată faptul în cauză, instituțiile în care se formează și se dezvoltă interesele, dar (ca excepție) puțini explică *cum, în ce mod, când, ce fel, etc.* de interese pot fi formate și dezvoltate la acea sau altă vârstă.

Noi ne-am propus următoarele direcții de cercetare pe care le-am trasat în soluționarea acestei probleme: cercetarea intereselor electorale la adolescenții cu vârsta de 18, 19, 20 de ani; studierea intereselor electorale la aceste vârste la reprezentanții genului feminin și masculin; examinarea intereselor electorale la aceleași vârste la electorii din mediul universitar și cel liceal; investigarea posibilităților de formare și dezvoltare a intereselor electorale la aceste vârste la votanții respectivi.

Constatând rata înaltă a absenteismului electoral, pe de o parte, și nivelul scăzut al interesului electoral, pe de altă parte, în continuare am purces la proiectarea Programului de dezvoltare a interesului electoral la adolescenți. Acest Program reprezintă un sistem de exerciții și tehnici, organizat sub formă de training, orientat spre dezvoltarea intereselor electorale la adolescenți. El conține atât metode și tehnici tradiționale, elaborate în cadrul diferitor orientări

umaniste contemporane, cât și unele tehnici originale, aplicate și aprobate în mod practic pe parcursul activării în calitate de formator electoral al primului autor.

Astfel, Programul include în structura sa așa tehnici, precum brainstormingul, jocul de rol, exercițiile energizante, debriefing etc., dar și unele mai puțin cunoscute, îmbinând astfel posibilitatea de psihodiagnostic, de formare și de analiză a rezultatelor obținute. Fiecare exercițiu sau metodă inclusă în Program urmărește un scop bine determinat și trasat în concordanță cu etapa de lucru și cu necesitățile fiecărui participant, a grupului în ansamblu.

Metoda de bază aplicată de noi a fost trainingul psihosocial. În utilizarea lui noi am reieșit din următoarele considerente [2], [4], [7], [11], [12] etc.:

- Activitatea în grup contribuie la dezvoltarea capacităților de evaluare a propriei activități și comportament atât prin exercitarea unei influențe prin metodele și tehnicile utilizate de către moderator, cât și prin forța proceselor intragrupale care amplifică considerabil posibilitățile de autoevaluare prin comparare și preluare a experiențelor altuia.

- Grupul oferă posibilitatea de a fi nu numai participant al evenimentelor, dar și spectator. Observând dintr-o parte mersul interacțiunilor de grup, te poți identifica cu participanții activi și, în continuare, de a folosi rezultatele acestor observări pentru aprecierea propriilor emoții și comportamente. Multitudinea de feedbackuri creează reflectarea personalității în diferite ipostaze, permițându-i să-și aprecieze cognițiile și comportamentul propriu. Astfel, grupul facilitează procesul autoanalizei și autocunoașterii prin amplificarea reprezentărilor despre sine, oferă o experiență pozitivă de comunicare și acceptare a persoanei.

- În grup funcționează anumite mecanisme de influență asupra conștiinței de sine: susținerea emoțională, autocunoașterea și autodirijarea, feedbackul, controlul și autocontrolul, experiența emoțională, dezvoltarea reflexiei, acumularea informației, perfecționarea deprinderilor și priceperilor sociale, activitatea prin colaborare și compromis.

- Flexibilitatea formelor de lucru în grup permite modelarea celor mai diverse forme situaționale de interacțiuni interpersonale, elaborarea diferitor programe de remediere și/sau terapeutice și lucrul cu un contingent diferit de participanți [11].

Am elaborat, de asemenea, și unele reguli, care, ulterior, au fost discutate și completate în cadrul primei ședințe de către membrii grupului, pentru asigurarea participării lor active la activitățile în comun, precum și pentru instaurarea unei atmosfere psihologice favorabile.

Experimentul formativ și cel de control s-au realizat cu participarea a 24 de adolescenți cu vârsta între 18-20 ani cu un nivel scăzut al interesului electoral, care, la etapa cercetării empirice inițiale, au manifestat *dezinteres* electoral, ei fiind divizați aleatoriu a câte 12 în grupul experimental și cel de control. Limitarea numărului de participanți a fost impusă, în special, de cerințele de organizare a grupului experimental la vârsta adolescentă, care recomandă o componență de 12 persoane maxim. Pentru fiecare adolescent a fost completată câte o fișă de examinare. Ambele grupuri au fost omogene după rezultatele obținute la testare.

Scopul Programului a constat în dezvoltarea interesului electoral la adolescenți în vederea participării lor la votare.

Obiectivele principale ale Programului au fost:

- dezvoltarea capacității de înțelegere a dreptului de vot;
- formarea interesului electoral la adolescenți;
- dezvoltarea sentimentului civic;

- dezvoltarea comportamentului participativ la adolescenți;
- însușirea mijloacelor de participare civică.

În conformitate cu obiectivele trainingului, materialul informativ a fost structurat în cinci module:

- Modul I. Drepturile și obligațiile generale umane
- Modul II. Eu în calitate de cetățean
- Modul III. Participarea adolescenților la vot
- Modul IV. Importanța unui vot
- Modul V. Votul meu contează!

La întocmirea programului trainingului ne-am condus de indicațiile metodice cu referință la desfășurarea activităților în grup, la organizarea trainingurilor, la instruirea adolescenților [10], [6], [11], [13], [8], [9] ș.a. Astfel, tematica trainingului a fost structurată în 16 ședințe a câte 1oră – 1oră 20 minute fiecare, cu frecvența - o dată pe săptămână. În total 19 ore. Fiecare ședință a fost desfășurată în conformitate cu următorul plan:

I-a etapă, preliminară: salutul, care include exerciții de prezentare, de creare a atmosferei de colaborare, cu caracter de diagnostic a stării curente a participanților, efectuate în conformitate cu necesitatea de a crea o atmosferă de lucru în grup;

etapa a II-a, tema propriu-zisă: prezentarea și dezbateră problema;

etapa a III-a, debriefingul sau reflecția: consolidarea cunoștințelor și informației, reflectarea sentimentelor și experienței acumulate;

etapa a IV-a, ritualul de adio.

În elaborarea programului am utilizat unele exerciții cunoscute, altele le-am adaptat sau elaborat în conformitate cu scopul cercetării întreprinse.

Programul conține mijloace și oportunități de includere a adolescenților în luarea deciziilor. Un factor decisiv în acest sens este următorul: cu cât mai mult le sunt atinse emoțiile și sentimentele lor personale, cu atât mai mult ei vor fi interesați să participe la luarea deciziilor. Astfel, decizia de a participa este un proces care se învață și care se exercită.

Oferirea oportună și convingătoare a informațiilor dintr-un domeniu, de asemenea, contribuie la creșterea gradului de atractivitate. Prin prisma acestei afirmații, studiul arată că în măsura în care programa școlară a oferit informații despre educația civică (despre cetățenie, democrație, societate, libertate etc.), adolescenții au instrumente minime prin care să exploreze lumea și, mai ales, să se exprime. Rezultatele analizei la acest studiu arată că adolescenții sunt într-un proces pozitiv de construire a unei culturi civice, că au un nivel ridicat de sensibilitate față de problemele societății și că recunosc importanța educației în domeniul civic.

BIBLIOGRAFIE

1. DINCĂ, M. *Adolescenți într-o societate în schimbare*. București: Editura Paideia, 2004.
2. HOLDEVICI, I. *Elemente de psihoterapie*. București: All, 1996.
3. GUCEAC, I. *Drept electoral*. Chișinău: F.E.-P., Tipografia Centrală, 2005.
4. MITROFAN, I. *Psihoterapia experiențială*. București: Infomedica, 1997.
5. ȘCHIOPU, U.; VERZA, E. *Psihologia vârștelor*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1994.
6. БУРНАРД, Ф. *Тренинг навыков консультирования*. Москва, СПб.: Питер, 2002.
7. ВАЧКОВ, И. *Основы технологии группового тренинга. Психотехники*. Москва: Ось-89, 2000.
8. КЭРРЕЛ, С. *Групповая терапия с подростками*. СПб.: Питер, 2002.

9. МАЛКИНА-ПЫХ, И. *Возрастные кризисы – справочник практического психолога*. Москва: Эксмо, 2004.
10. *Рабочая книга школьного психолога*. Под ред. И.В. Дубровиной. Москва: Международная педагогическая академия, 1995.
11. РУДЕСТАМ, К. *Групповая психотерапия*. СПб.: Питер, 2001.
12. ФЕЛЬДШТЕЙН, Д. *Психология развития личности в онтогенезе*. Москва: Педагогика, 1989.
13. ФОПЕЛЬ, К. *Психологические группы*. Москва: Генезис, 2001.
14. Constituția Republicii Moldova.
<http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx> (vizitat 30.04.2020).

ANTREPRENORIATUL DE LA DEFINIȚIE LA PRIMELE PRACTICI ÎN SISTEMUL SOCIAL DIN ROMÂNIA

*Rățoi Raluca, prof. psihopedagog,
Centrul Școlar de Educație Incluzivă, Suceava,
doctorandă, UPS „Ion Creangă” din Chișinău,
Jelescu Petru, dr. hab., prof. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 159.9.072:334.72(498)

Abstract

In the literature, the understanding of how entrepreneurial behavior and thinking have developed has varied according to the historical period. By defining the terms entrepreneur and entrepreneurship, we can identify multiple characteristics of them. At the same time, a number of questions arise, such as: can anyone be an entrepreneur? can you learn? Is it about the innate particularities of each of us? and so on.

Key-words: entrepreneur, enterprising, entrepreneurial, psychological profile of the entrepreneur, business-angel.

Antreprenoriatul a început să fie recunoscut în timpul monarhului francez Ludovic al XIV-lea care obișnuia să afirme că „burghezii și meșteșugarii vor deveni artizanii bogăției” [10]. De-a lungul timpului au fost date mai multe definiții *antreprenorului*, printre care: „persoană cu abilitatea de a organiza resursele și de a crea ceva nou” (Schumpeter, 1934), „antreprenorul este activ și orientat spre profit” (McClelland, 1961), sau, în viziunea lui Steveson „un antreprenor are abilitatea de a identifica și dezvolta oportunitățile de afaceri” [5].

În literatura de specialitate, înțelegerea modului în care comportamentul și gândirea antreprenorială s-au dezvoltat a variat în funcție de perioada istorică. Astfel, *reprezentanții ai clasicismului*, precum Richard Cantillon sau Jean-Baptiste Say, definesc antreprenorii cu termenul de întreprinzători, „fiind responsabili pentru toate schimburile și fluxurile din economie”. Say vine cu o viziune nouă, fiind primul economist care îi atribuie antreprenorului și rolul de manager, considerând că „aplicarea cunoașterii în vederea creării de produse pentru consumul uman” reprezintă ocupația acestuia [ibidem]. Referitor la antreprenorul ca și manager, tot Say precizează că întreprinzătorii dețin în cadrul companiilor roluri-cheie de coordonatori, lideri sau manageri, însă desfășoară și alte activități specifice numai lor, ei fiind cei care furnizează capitalul [5].

Alfred Marshall, *reprezentant al neoclasicismului*, aduce în discuție o altă trăsătură a antreprenorului, și anume inovația și progresul: „Oamenii de afaceri, care au fost deschizători de